

Sziráénaszó után

Helytállnak a polgári védelmi alegységek

Előbb természetellenesnek tűnik a jelenet: árnyékban csaknem harminc fók a hőség, hevesen tűz a nap a területre, ahol az emberek tetőtől-talpig felöltöznek. Gumiruhát, gázálarcot viselnek, úgy sűrűnek-forognak a tűző napon. Egyiküket megkérdelem: — Nagyon meleg van-e ebben a fura öltözetben? — Volt már melegebb is az életben — jön a válasz a gázmaszk üvege mögül.

Volt melegebb? Bemutató gyakorlatot rendez a Polgári Védelem városi parancsnoksága Szegeden. A nézőseregben üzemi vezetők, PV-parancsnokok, az önvédelemben illetékes emberek. A beöltözöttek pedig munkások. Köztük néhányan még azok közül, akik emlékeznek bizonyos „melegebb” időkre: a háborúra.

Aztán Kovács László őrnagy ismerteti a lényegét: foglalkozásunk tárgya a szakszolgálati alakulatok felkészültségének bemutatása a gyakorlatban. Cél: módszert adni, a foglalkozások levezetéséhez.

A feltételezés, hogy rendkívüli időszak bármikor bekövetkezhet, elemi csapás, tűzkatasztrófa, vagy nukleáris csapás érheti az embert. Ezúttal az utóbbit imitálják. Ilyen körülmények között kell a PV-szakszolgálatnak meghatározni és végrehajtania feladatát. A kárterületen felszámolni a pusztítást, hatástalanítani a még ártalmas anyagokat, menteni az embert.

Az alegységekben nők és férfiak. Hétköznapi, utcai ruhában érkeztek a helyszínre, közvetlenül munkahelyükről a napi műszak után. Mielőtt még beöltöznének beszélgetünk Kiss Ernőnével, aki a KSZV újszegedi gyárában keresztorszós, és mint mondja, sem az üzemből, sem otthon nincs probléma, legfeljebb az, hogy sok a tennivaló, de a társadalmi közreműködők tábora lehetne nagyobb, mert igen sok jut egyre-egyre.

— Rádásul még a PV-gyakorlat? — kérdelem megértően, de elhárítja megjegyzésemet.

— Ez más. Sokan mondják, hogy minek ez, hiszen béke van. Csakhogy mi azt

akarjuk, hogy mindig béke legyen és nyugalom. Egyetértően bólint erre Behány Teréz, szintén az újszegedi kenderből, ahol adminisztrátor a cernázóban. Az egészségügyi szakasz besorozottja. A parancsnok Kissné.

— Szükséges ez és fontos — jegyzem az adminisztrátornő szavait —, hiszen bármikor és bárhol felhasználható az, amit itt tanulunk.

Szirána fülserő vijjogása zavarja meg a beszélgetést. Kezdődik az akció. Készültségi helyükre sietnek a szakszolgálatosok. Percek múltán éles dörrenés, majd dühösen felszökő füstoszlopok jelzik a csapást, annak helyét. A gyakorlat-irányító óráján ellenőrzi, mennyi idő telik el a szakszolgálat akciójának kezdetéig.

A már beöltözöttek közül Szappanos Lajos alegységparancsnok, szintén kendergyári, megállapítja: — Kaptunk erről előadásokat, de az eszünk közök és a védőanyagok egy részét csak könyvből ismerjük. Pontosabban itt találkoztunk velük most.

Lám, a gyakorlat mindig ad újat. S az akció során jól megfigyelhető, hogy nem kezdők a résztvevők, akik kora reggeltől, hajnaltól dolgoztak a gyárban, most pedig a PV-alegységekben egészen másféle feladatokkal birkóznak. Kéziszerszámokkal semmisítik meg a még ártalmas anyagokat, eloltják a tüzet, behatolnak a veszélybe került emberek közelébe, felnyitják az óvóhelyet, megkezdődik a legfőbb akció, a sebesültek mentése, ellátása.

A vártnál is jobban halad a mentés. A parancsnok is megjegyzi, hogy a résztvevők zöme fizikai dolgozó, és közvetlenül a napi műszak után jöttek ide. Egyikük, Feczkó Péter, aki kábelgépész a kábelművekben, azzal mutatkozik be, hogy a délelőtti műszakban alaposan ráhúztak.

— Az eredményem negyvenhárom mázsa félkészszal.

— Jó eredmény? — Megfelelt a várakozásnak.

— És itt? A gyakorlat is megfelelő?

— Rajtunk múlik ez is. Jó tudni, mit tegyünk, ha vala-

mi baj történne. Bármiféle baj.

Igen, rajtunk múlik. A dolgozók kezében az ország, a város, a gyár, a családok, sorsa. Békében és bármiféle veszély esetén — ez a realitás. Így véli a másik kábelgyári is: Szalma Sándor tmk-művezető, akitől megtudom, hogy az itt serénykedő szakszolgálatosok többsége tmk-s a gyárban.

— Az üzemből is nagyon sok múlik rajtunk. Különösen a gépállások csökkentése. Minél jobbák a gépek, annál kevesebb a hiba, és az elveszett idő.

Haraszti István, az üzem iparszervezési előadója, és PV-törzsparancsnoka hozzáteszi: — A felévi hajrá időszakában vagyunk, és mielőbb át kell adnunk egy új üzemrészt. Jórészt ez is az itt gyakorlatozókon múlik.

Mint a gyakorlat sikerre is. A parancsnok elismerését nyilvánítja az akció befejeztével. Különösen az egészségügyieket dicséri, többségük kendergyári munkás. Alegységük parancsnoka dr. Kasza József főorvos és vele együtt dr. Csergő Tibor rendelőintézet igazgató az elismerés mellé további kívánalmakat említenek: az üzemi védelem jó szintű a városban, de vannak körzetek is, Lakóközterületek. Még emelni kell a tudást. Minden családban legyen értője az önvédelemnek, főleg az elsősegélynyújtásnak, hiszen nagyon sokan elemi hozzáértéssel sem rendelkeznek például áramütés esetén nem tudják, mi a teendő. Nem tudják, hogy nem elég hívni a mentőt, hanem az áram sújtotta emberen mesterséges légzéssel segíthetünk.

Ehhez az igényhez csatlakozik több résztvevő. Kiss Ernőné úgy véli: még ütőkéesebb lenne a védelem, ha az egészségügyi alegységekbe körületekintőben válogatnák ki az embereket. — Ha akarja is, nem mindenki bírja ezt. A sérült ember látványát nem mindenki tudja elviselni. A munkások másik javaslata a gyakorlatot követő rövid megbeszélésen az, hogy a szervezők tegyék vonzóbbá az előadásokat, akkor majd nagyobb lesz az érdeklődés...

Kaczúr István

„Éljünk a mi időnkben”

A cím — alapkövetelményt fogalmaz meg. Talán nem is annyira ezen, mint inkább a fenti címmel hirdetett műsor rendezőin akadáhatott meg a szemük a Rigó utcában járóknak. (Sajnos, nagyobb, az egész városra kiterjedő propagandával nem találkozhattunk. Pedig az utolsó mondat „minden íródalombarátot” szeretettel invitált.) Egyszóval a rendezők: a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat, a Csongrád megyei SZMT könyvtára, a Radnóti könyvesbolt és a Kenderfőúti és Szővőipari Vállalat szocialista brigádklubja. A rosszmájú rögtön rávágthatná: ennyi bába között könnyen elveszhet a gyerek. Hogy így van-e, előbb az ifjú teremtményt kell szemügyre venni.

Mert a teremtmény — rendszeresen tartandó zenés irodalmi délután, nagyütemekben — valóban ifjú. Tavaly született, erre az évre kezd felcseperedni. A Művelt Nép negyedévenként, a megjelenő könyvekhez kapcsolódva különböző vidéki városokba előben „viszi

el” a legjobb és legaktuálisabb újdonságokat. Legutóbb Székesfehérvárról, az Ikarus-gyárban voltak. Most Szegeden, június 28-án a békéscsabai Kner-nyomda következik.

A műsorvezető József Attila-díjas költő, Baranyi Ferenc azzal kezdte mondókáját: kicsit időtlenné kezdenek válni (hadd tegyük hozzá: szerencsére!) irodalmi, könyvészeti ünnepeink. Hiszen az idei ünnepi könyvhét is véget ért már, mégis az ekkor megjelent könyvekből állították össze a műsort. (Ezeket a könyveket lehetett kapni az előadás idején a KSZV Rigó utcai kultúrtermében is. Ez is az új teremtmény szokásaihoz tartozik.) Így többek között Moldova György, Karinthy Frigyes, Karinthy Ferenc, Weöres Sándor, Váci Mihály műveiből szavaltak-mondtak a zsűfőlásig megtelt terem közönségének a közreműködők: Húsvölgyi Ildikó, Merényi Judit, Győri Franciska, Bodor Tibor, Kovács P. József — és a Katálka együttes. Akik a nagy siker-

ből is talán a legnagyobbat aratták. Ötletes, szellemes, ugyanakkor mégis szolid, mértéktartó zenéjük, igen színvonalasan és hangulatosan tárta elénk a megzenésített versek világát.

A Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat illetékesei szerint a szegediekre mindig számítani lehet hasonló műsorok megszervezésére. Külön dicséret illeti ezért a vállalat 200. számú Radnóti könyvesboltját, s természetesen a KSZV szocialista brigádját is. Ami pedig a rendezőket, szervezőket illeti: igaz, valóban furcsának tűnik első pillantásra együttetésük a plakáton. „Gyermekek” azonban nemhogy nem vesz el — hanem igen jó egészségnek örvendő, s úgy tűnik, semmi akadály a zavartalan, további fejlődésének, növekedésének. Vagyis komolyra fordítva a szót: a munkásművelődés ügyének újabb, hatásos és igényes formáját tapasztalhattuk a Rigó utcában. Az ötlet kidolgozó és megvalósító hűek a címhez: élnek — a mi időnkben.

D. L.

Elfelejtett szegedi művészek

Taiszer János emlékére

Taiszer János panteonban lévő Vitéz János-portréja

Száz évvel ezelőtt, 1878. június 17-én született Taiszer János (1878—1951), a két világháború között Szegeden működő érdemes szobrászok egyike. Neve éppúgy feledésbe merült, mint több helyi művészársának emléke. Közéjük tartozik a harminc éve elhunyt Vigh Ferenc (1881—1948) is, aki lélekeltjes portréival és kisplasztikáival Szegeden kívül külföldön is szerepelt. Nem is gondoljuk, hogy sokan járnak el Taiszer János művei mellett, melyeknek jelentőségét, mint Vörösmarty Mihály éremformájú bronz domborműve (1930) és Böhm Károly szintén ekkortájt készült bronz mellszobrára a panteon arkádjai alatt vannak elhelyezve.

Figyelmünket azonban kevésbé é szobrai kötik le, sokkal inkább az a majolikából való — 1935-ben létrehozott — domborműve ragad meg bennünket, melyen Vitéz Jánosnak profilban ábrázolt

kiemelkedik kora szokványos hazai arcképtömegéből. Mint a kódexekben levő díszes iniciálék, úgy hat ez a tüzes koloritú, reneszánsz szellemiségű plasztikai mű Nemzeti Emléksarkunk nagy emberek portréitól gazdag együttesében.

A törökbalinti származású Taiszer János tanulmányait az Iparművészeti Iskolában kezdte, csakúgy mint a kilencven éve napvilágot látott Csáky József (1888—1971). Indulásuk abban is hasonló volt, hogy átmenetileg mindketten a pécsi Zsolnay-gyárban dolgoztak. Azonban amíg Csáky szobrászata a későbbiek során Párizsban nyert kiteljesedést, és a Szajna-parti bábel végleg magához kötötte, addig Taiszer János Amerikában próbált szerencsét, ahol pár évig (1906—09 között) egy chicagói kerámiagyárban modellezőként helyezkedett el. Hazatérése után, mivel szobrászként nem tudott itthon megélni, hosszú ideig ő is a MÁV-nál teljesített szolgálatot, mint Isteni kortárs, a tápéi parasztokat a környezőket festő, szintén száz éve született Váradi Kálmán (1878—1947), akinek Nyilasy által ihletett piktúráját az ismeretlenség homálya borítja.

Szegedi tevékenysége alatt Taiszer részt vett a Fogadalmi templom belsőépítészeti munkálataiban. Tőle való az a világháborús Hósi emlékmű (1934), amely az újszegedi Rózsa Ferenc Szakközépiskola udvarán áll. A Dáni utcában levő volt jesuita templom homlokzatát díszítő Kálvária műkö-kompozíció is ő készítette. Utolsó szegedi kiállítását, a finom lírai tájakat ábrázoló Sze-menyi Ferenc egykori helyi festővel 1937 őszén rendezte meg. Itt bemutatott érmei közül egyet múzeumunk őriz. Az akkori sajtókritika szerint Taiszer János „...naturalista” megoldást választó szobrász, keményen kifejező erővel dolgozik, inkább a visszaadás, mint az újraalkotás célja”. Már elmúlt hatvanéves, amikor ő is Pécsre költözött, mint később a Szegeden sokáig rajztanár-festőként működő, tíz évvel ezelőtt meghalt Gábor Jenő (1883—1968), aki a tiszai témákat kedvvel ábrázolta. Nyilván arra vágytak, hogy tisztes életművük után, fiataláguk színhelyén hunyjanak el.

Szeles Zoltán

Gémes Eszter:

Mindig magam

52.

Ha észre nem vettük, az ágy alá is befeküdt éjjelre, hát ezt nagyon dajkálta apósom. Az meg mindenütt a nyomában, sem előbbre, sem hátrább. Különösen ezt traktálta nagyon. Egyszer indul kifelé, kezében a sapkája:

— Nézd, úgy csapom be az Öreganyót, a sapkába belefogom a kinyeret, csak addig mög né torpedózzon, még az ajtón kieriök, aztán már Csikaszt eltűnik a kinyérrel. Csakhogy meg lett ám torpedózva, anyósom elcsípte a házajtóban, lett olyan parázsveszekedés, még Csikaszt is üvöltött.

Még azon a napon történt. Azt mondta anyósom, ha a kopasz nyakú megtojik, be kell hozni a tojásokat, már tiznek kell lenni! Jól van! — mondom. — Ahogy ott teszek-veszek a gangon, meglátom. Csikaszt ballag az udvaron keresztül, tojás a szájában.

— Urísten! Apám, nézze a Csikaszt! — Hogy a szájába illik neki! — feleli. — Csak anyám meg ne lássa. — Elnyeli azt Csikaszt, mire anyád előbotorkál!

De nem úgy lett ám, mert már anyósom egy félméteres, vastag bottal olyant húzott Csikaszt, csak úgy gurult a tojás. Ordított a kutya, jött volna be apósomhoz, de anyósom elterelte a kocsisín felé, beszorította, verte, a kurta kezével. Oda apósom:

— Te vén boszorkány! Ha azonnal abba nem hagyod az ütlegetést, kihozom a puskát, aztán agyonlüllek! Ilyen cirksut csinálni? Egy tojás? De már Csikaszt ott küszött apósom lábánál.

— Ezt az ártatlan kutyát! Egy tojás? — Öregapád ... tizet övött mög! — Elvetted a kinyeret, vén sátán. Ehős szögén. Még képes volna az ilyen jószágot ártatlanul agyonverni.

— Tegnap nyolcat lopott ki a tyúk alul, máma tizet, mög a fene tudja mennyit szód össze naponként — mondja anyósom.

Ahogy nézett Csikaszt rám, azt hittem, bocsánatot kér, de másnap csak megkereste a tojásokat. Nem volt más megoldás, Csikaszt lett megköve. Hajnal járt szabadon. Nappal apósom mindig vezetgette kötélén magával. Ez volt apósomban a megbecsülendő, hogy nem volt kegyetlen.

Amikor az esküvőnek vége lett, apósom megmondta, jószágértartás nincs, a házások jószágot külön nem tarthatnak, mert a fatty elhúzza a tőkét. En az esküvőre kaptam egy malacot, csak elvittük. Valóban igaza volt apósomnak, hogy ellepi a fatty a tőkét. Akkor Etel azt mondta: ha Bandiéknek jár, nekünk is jár. Miska béralkozott, kapott Agnes néniéktől egy malacot ajándékba, így szól: ha Jósának, meg Bandinak jár a jószág, nekem is jár, én is úgy dolgozok, ahogy azok.

Mindnyájunk malaca hathónapos korára hasas lett. A tőkének is volt három fias disznaja, süldők meg magkan. Mi aztán, mikor hathetesekek lettek, eladtuk a malacokat. Miska nem adta el. Már harmadiziglen fiatalok a fiak is, úgy áttérőldött a disznófajta a Miska állományára, hogy az öregeknek a maguk fajtájából egy fias volt csak. Volt már hat hízó (200 kiló), öt süldő, meg malacok.

Következett a kisteleki vásár. Ahol sok volt a disznó, bementek a vásárba, kihívták a kereskedőt, otthon rakták kocsiá. De divat volt csúrhé- sen hajítani is, ezeket hajcsároknak hívták. Előtte héten mondja Miska az apjának:

— Apám! Üdöben van, hogy a disznóállományom eladjam.

— Hát milyen disznóállománya van kendnek? Ha a gyereket kendezte az apja, akkor már baj volt.

— A hat hízó, két mázsa körül darabja, nyolc süldő, huszonhét malac. Három év óta mind az én malacom szaporította.

— El akar kend innen költözni?

— Nem akarok én, de maga is tudja, hogy ez mind az én malacom szaporulatja!

— Hány mázsa szőmet keresett kend nekik?

— Termőt a föld, segítettem munkálni.

— Hát kend ezt jónak látja, hogy a többinek egy, mög egy sé, a gazdaságnak is alig valamit?

— Tuggya, hogy az én malacom eredete — felel Miska.

— Jól van! Kiszámítjuk, mit öttek mög, marad is kendnek az árú, mög nem is. Mé ezek az én vagyonombú öttek ám! Ezek nem szobrok ám!

Addig osztott-szorított apósom, hogy Miskának egy pár választási malac ára maradt. A kisteleki vásáron fogott Miska kereskedőt, a hízókat meg eladták Bózsó hentesnek, Kistelekre.

Egy-egy tyúkalja csirkét tarthattunk a tanyában, szép, magnak valók voltak, kapott helyette másikat, amit eladott. De még két év múlva is mondta: az is az enyim, amaz is az enyim! Beszüntették a baromfitartást is.

Abban igaza volt apósomnak, hogy elhúzza a tőkét. Mikor én is tőkét vertem széjjel a disznóknak, a legértetebbet mindig az enyém elé dobtam. Jóska felesége elszoktatta a kazal mögé, ott kukoricáta. Miska éjjel öntözte kosárszáma a kukoricát az akolba. Neki volt legtöbb közte.

Anyósom mindig tértgetett, ne törődjek Bandival, csak élvezetül megy rá a föld, rám hagyják, ilyen jó föld egy lustát és ügyeset elart. Mi anyósommal szépen fellepegettük, ennyi jár egynek, ennyi a másiknak, ez a harminckét lán meg négyfelé, a tanya kettő, valamelyik majd kihordja a részét a földjére. Szépen eldöntöttük, van iga, van székföld, vannak egyenes, építőfának való nyárfák. Van munkaerő, csak akarni kell. Ha éjjel osztokzodnak, mindnek lesz meghúzódo helye, később, ha különbet tudnak építeni, jó lesz mellékhelyiségnek.

(Folytatjuk.)